

Motion till riksdagen 2021/22:2385

av **Linda Lindberg m.fl. (SD)**

Krafttag mot bidragsfusk och felaktiga utbetalningar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konsekvenser vid grova bidragsbrott och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att biometriska data ska användas för att säkra korrekta utbetalningar från Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den nya myndigheten för att förhindra bidragsbrott och bidragsfusk och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydligare nationella riktlinjer för att stoppa bidragsfusk på myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade resurser för att stoppa bidragsfusk och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta rutiner för att stoppa felaktiga utbetalningar till andra länder och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige har i decennier haft ett väl utbyggt välfärdssystem vars yttersta uppgift är att tillfälligt eller långvarigt stötta människor som av olika anledningar behöver ekonomiskt stöd under livets olika faser. Välfärdssystemets tillit bygger dels på medborgarnas respekt för systemet, dels på att utbetalningar från systemet inte hamnar i orätta händer. Det bör alltså ligga i både medborgarnas och politikernas intresse att det finns ett stort fokus på att minska bidragsfusk och organiserad brottslighet kring vårt gemensamma välfärdssystem.

Flera regeringar har sedan 2007 genomfört olika utredningar med avsikten att lösa problematiken med felaktiga utbetalningar från det statliga välfärdssystemet. Allt från

slarv och otydliga processer hos enskilda myndigheter till organiserad brottslighet ligger bakom att det varje år försvinner stora belopp i form av felaktiga utbetalningar. Detta med hänseende till privata aktörer men även till följd av att kriminella skickligt har anpassat sig till myndigheternas regler och lagändringar. Vårt välfärdssystem är uppbyggt på att medborgarna lämnar riktiga uppgifter. Detta innebär att varje person som är berättigad till våra gemensamma skattemedel har en moralisk skyldighet att respektera systemet, vilket gör att myndigheterna är helt beroende av uppgiftslämnarens riktighet. Bristerna i ett sådant system är uppenbara, inte minst i tider då den samhällsliga gemenskapen och sammanhållningen inte är vad den en gång var.

Missbruk av identitet är en aspekt som särskilts lyfts fram som ett växande och allvarligt problem i SOU 2017:37 och Polismyndighetens myndighetsgemensamma lägesbild av den organiserade brottsligheten 2019. FUT-delegationen slutförde under 2019 sin kartläggning och uppskattade felaktiga utbetalningar till ca 18 miljarder. Trots att det redan har tillsatts två stora utredningar i frågan, tillsattes ännu en delegation med start 2021 som ska slutredovisa sitt uppdrag under sommaren 2022. Vad som förväntas framkomma utöver de tidigare utredningarna återstår att se, men det är tydligt att tidigare regeringar och nuvarande regering inte har en aning om hur de ska komma till rätta med dräneringen av välfärden.

Säkra utbetalningar genom biometriska data

Redan i de första rapporterna gällande socialförsäkringssystemets reformation framgick det att systemet är byggt för att missbrukas. Idag 30 år senare har samhället förändrats med globalisering och öppna gränser. Vi har en lagstiftning som inte följer med i utvecklingen och trots det moderna digitala samhället har våra myndigheter begränsade kontrollfunktioner. Den organiserade brottsligheten anpassar sig snabbt till kortsiktiga lagändringar och arbetar sedan vidare i ostördhet. Enligt Försäkringskassan tar det upp till ett och ett halvt år innan myndigheterna upptäcker de mer organiserade härvorna. Som ett exempel utnyttjar ligorna fattiga EU-medborgare som fraktas hit som boskap för att registrera falskt boende och arbete. Sedan lyfts olika sorters bidrag baserade på felaktiga uppgifter; i en del fall skeppas de hem direkt efter att all nödvändig administration är på plats. Det finns flera typer av identitetsmissbruk och ändlösa brottsfall med hänsynslöst utnyttjande där man i ett enskilt fall använt sig av barn. Men också fall där ungdomar lånar ut sina identiteter till brottslingar för att betala av skulder m.m. I Polismyndighetens myndighetsgemensamma lägesrapport 2019 lyfts välfärdsbrottsligheten upp som en av de mest allvarliga. Det går idag att dyka upp vid gränsen med ett europeiskt pass, registrera falskt boende och falskt arbete och därefter få tillgång till det svenska socialförsäkringssystemet och sedermera pension förutsatt att ingen blir upptäckt.

I ett led för att motverka detta har det på senare tid höjts röster gällande ett utökat användande av biometriska data för att kunna knyta en person till en entitet. När ett fingeravtryck väl är inne i systemet kan fingeravtrycket knytas till en viss person, och kan inte användas i framtida missbruk. I Försäkringskassans remissvar på SOU 2019:14 Ett säkert statligt ID-kort – med e-legitimation, framgår det att ett statligt id-kort med biometriska data är tämligen verkningslöst utan uppföljande kontrollfunktioner, då det idag är fri bevisföring som gäller vid identifikation med kontakt med myndigheter.

Detta indikerar att det är fullt möjligt att fortsätta använda falska identiteter, även om biometriuppgifter införs på id-kort. Men även användandet av någon annans e-legitimation fortsätter, utan möjlighet till kontrollfunktioner.

Portugal använder sedan 2014 en bättre lösning med sitt ”Cartão de Cidadão”. Kortet används bland annat för identifikation och tillgång till landets sociala trygghetssystem. Myndigheterna använder en s.k. match-on-card-teknologi för avläsning av biometriska data, vilket innebär att informationen om fingeravtryck aldrig lämnar kortet men ändå kan användas för att identifiera innehavaren. Den svenska lagstiftningen och välfärdssystemets uppbyggnad följer inte med i samhällsutvecklingen. Vi vill därför uppdraga åt regeringen att återkomma med ett förslag om biometriska data på det nationella id-kortet.

Konsekvenser vid grova bidragsbrott

Under åren har de som lämnat oriktiga uppgifter vid ansökan om bidrag vid någon av landets myndigheter ökat och antalet inkomna brottsmisstankar har ökat avsevärt. Under perioden 2009–2018 ökade antalet inkomna brottsmisstankar med cirka 75 procent, och då är mörkertalet stort. I Försäkringskassans årsrapport för 2020 framkommer det att av 27 000 kontrollutredningar så ledde ungefär var femte till polisanmälan. Vidare slog Försäkringskassan 2020 rekord i återkrav med ca en miljard kronor vid bidragsbrottslighet. Det visar på att legitimiteten i välfärdssystemet är skadad och att systemet är synnerligen sårbart.

Riksdagen beslutade om ett antal lagskärpningar i syfte att stärka det rättsliga skyddet för det svenska välfärdssystemet när regeringens proposition Ett starkare skydd för välfärdssystemen hanterades (prop. 2018/19:132). Att bland annat underrättelseskyldigheten utökades till att nu omfatta fler myndigheter är oerhört viktigt i strävan att minska bidragsbrotten. Sverigedemokraterna anser att utöver de lagskärpningar som gjordes ska påföljden för grov bidragsbrottslighet vara rejält kännbar. Det ska inte vara möjligt att organisatoriskt och systematiskt lura det svenska välfärdssystemet på enorma summor och sedan ha rätt till bidrag. En rimlig påföljd som står i proportion till brottets allvar ska vara att en person som döms för grov bidragsbrottslighet blir avstängd från välfärdssystemet åtminstone under en begränsad tid. Grova bidragsbrott handlar om de fall där en eller flera personer svindlat systemet på stora summor, där tillvägagångssättet varit bedrägeri i stor och systematisk omfattning. Det skulle skapa ett till orosmoment för bidragsfuskare då det inte längre bara rör sig om hårdare straff utan även risken för att i framtiden under begränsad tid stängas av från att ha rätten att söka de bidrag som erhållits på felaktiga grunder.

Den nya myndigheten för att förhindra bidragsfusk och bidragsbrott

Sverigedemokraterna ställer sig positiva till att regeringen nu skapar en ny myndighet för att förhindra bidragsbrott och bidragsfusk. Sverigedemokraterna har tidigare påtalat behovet och har ställt oss positiva till förslaget i statens offentliga utredning 2020:35 om att starta en myndighet för utbetalningskontroll. En sådan myndighet skulle kunna bidra

till att Sverige på ett effektivare sätt säkerställer att pengar hamnar där det är avsett. Utredningen lyfter upp att samhällets uppfattning och tillit till välfärdssystemet är en minst lika viktig aspekt som systemets funktion, vilket regeringen måste ta hänsyn till. Flera utredningar hos berörda myndigheter, Brå och SOU:er har visat att allmänhetens förtroende för välfärdssystemet har blivit allvarligt skadat till följd av de olika skandalerna kring välfärdssystemet och brottslighet. Men det framgår också i SOU:er samt i Brås utredningar att det utöver komplicerade regelverk och policys också förekommer ett utbrett ”slarv” på myndigheterna. Detta till följd av ökade krav på snabbare handläggning och effektivitet. Men också politiska påtryckningar med krav på att vissa ersättningar och bidrag ska betalas ut snabbt, vilket medför att handläggaren helt enkelt inte har tid att kontrollera om uppgifterna verkligen stämmer. Men det förekommer också att kontrollfunktionen är nedprioriterad från myndigheternas sida av olika anledningar och att det i vissa fall saknas mål för hur deras funktion skall fungera.

Digitaliseringen har medfört att det delvis blivit enklare att ansöka om bidrag och stöd men det har samtidigt öppnat upp för felaktigheter och möjligheter för kriminella aktörer utomlands. Oftast gäller det felaktigheter med olika typer av intyg som lämnas in med felaktiga uppgifter i kombination med att personen skickar andra typer av uppgifter till andra myndigheter.

Det utredningen föreslår bör stärka den myndighetsgemensamma kontrollfunktionen, genom att arbetsbördan till viss del flyttas över på den nya myndigheten som med rätt förutsättningar på ett effektivt sätt kan utföra kontrollfunktioner och kvalitetssäkra utbetalningar. De enskilda myndigheterna är fortfarande ansvariga för uppföljning och brottsutredande verksamhet tillsammans med Polismyndigheten. Utbetalning av försörjningsstöd är en uppgift för kommunerna och där ligger också utrednings- och rapporteringsansvaret för bedrägerier. Vidare framgår det av utredningen att det finns en långsiktig förhoppning att ansluta kommunerna till detta system. Sverigedemokraterna vill därför att regeringen skyndsamt återkommer med en proposition för upprättandet av myndigheten för utbetalningskontroll.

Nationella riktlinjer till berörda myndigheter

Av SOU 2020:35 framgår det tydligt att myndigheterna har begränsade möjligheter till brottsutredande verksamhet. Detta gäller primärt Försäkringskassan, Skatteverket, Inspektionen för vård och omsorg och Pensionsmyndigheten. Det skiljer sig inte enbart mellan myndigheterna utan även internt och mellan kontor. Varje kontor har egna policys och inriktningar på hur mycket resurser som läggs på brottsutredande verksamhet. Den brottsutredande verksamheten handlar om att upptäcka felaktiga uppgifter och försvåras av flera olika parametrar som ställer höga krav på handläggarna. Vi är av den uppfattningen att detta är ett område som regeringen måste göra ett krafttag inom. Regeringen har visserligen gjort vissa tillfälliga riktade satsningar mot bland annat Försäkringskassan, men vi anser inte att dessa är tillräckliga. Regeringen bör skyndsamt ta fram tydliga nationella riktlinjer i regleringsbrevet till berörda myndigheter gällande brottsutredande verksamhet kopplat till bedrägeri och organiserad brottslighet.

För att upptäcka fusk och upptäcka felaktiga utbetalningar bör regeringen också ta fram tydligare riktlinjer och bättre förutsättningar för samverkan och utbyte av uppgifter

mellan myndigheter såsom Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg och Skatteverket.

Stärkta resurser

En förutsättning för att stoppa bidragsfusk och brottslighet är också att myndigheterna tilldelas de resurser och den kapacitet som krävs för att bekämpa bidragsbrottslighet. Försäkringskassan framhåller exempelvis i sitt budgetunderlag att felaktiga utbetalningar från socialförsäkringen är omfattande, och en stor del av dem är avsiktliga. Försäkringskassan behöver därför bli ännu bättre på att identifiera och utreda organiserade och systematiska bidragsbrott. För att komma till rätta med problemet lyfter Försäkringskassan fram att det krävs resurser till ökad utredningskapacitet och till digitala lösningar för bland annat informationshämtning. Det krävs även utökade resurser för att hela beslutsprocessen om återkrav och åtgärder för indrivning ska kunna hanteras under kortare tidsperiod, vilket i grunden alltså är ett kapacitetsproblem. Hela kedjan från upptäckt till åtgärd behöver fungera, och därför behöver såväl kontroll och återkrav som fordringshantering stärkas enligt Försäkringskassan. En bristande it-infrastruktur har också lyfts upp som problematisk, där även andra myndigheter utöver Försäkringskassan dras med gamla system och omoderna processer.

Sverigedemokraterna anser därför att regeringen skyndsamt ska tillgodose de ekonomiska förutsättningar som krävs för att berörda myndigheter som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Inspektionen för vård och omsorg ska kunna förebygga och stoppa felaktiga utbetalningar över en längre tidsperiod med tydliga mål. Dessa åtgärder kommer också på sikt att leda till minskade utgifter eftersom felaktiga utbetalningar kostar staten ca 18 miljarder om året.

Skärpta rutiner för att stoppa felaktiga utbetalningar till andra länder

Felaktiga utbetalningar till andra länder är ett återkommande problem som likt de flesta välfärdsbrott är svårt att upptäcka och beivra. De senaste åren har det framkommit flera fall av bedrägerier och bidragsfusk där personer tillskansat sig bidrag. Det förekommer också att personer flyttar tillbaka till sina hemländer utanför EU och fortsätter att lyfta svenska bidrag. Bedrägerier och organiserad brottslighet mot det svenska välfärds-systemet är allvarlig brottslighet som dels har ekonomiska konsekvenser, dels undergräver medborgarnas förtroende för systemet. Av SOU 2020:35 framgår att det utöver den organiserade brottsligheten också förekommer oavsiktliga utbetalningar till utlandet. Det svenska folkbokföringssystemet är komplicerat och människor har ibland flera adresser registrerade på sig själva. Detta ställer ökade krav på myndigheternas eget utredningsarbete och återkommande kontroller. För att sätta detta i perspektiv så framgår det att det görs utbetalningar från vårt välfärdssystem till ca 170 länder. I Försäkringskassans senaste rapport ”Felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige” (PM 2021:1) framkommer anmärkningsvärda uppgifter.

Dels uppskattar myndigheten att ca 6 000–12 000 barn lämnar landet per år utan att information gällande ny bostadsort lämnas, men också att processen mellan kommuner,

regioner och myndigheter har en del brister. Felaktiga utbetalningar till följd av att föräldrar antingen missar eller inte anger flytt är ett allvarligt problem eftersom det primärt kan tyda på att barn utnyttjas, lever i misär eller förs ut ur landet av andra orsaker. Men också att det är ett enkelt sätt att tillskansa sig bidrag då det tar lång tid för myndigheterna att utreda. Trots att både kommuner, regioner och myndigheter har en etablerad grund för säker kommunikation genom it-lösningar och myndighetsgemensamma program, brister denna tillsyn och process.

Sekretesslagstiftningen gällande offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 10 kap. 2 § OSL samt lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar (2008:206) bör utvidgas till att gälla regioner och den behöver samspela med hälso- och sjukvårdslagens bestämmelser. Utöver detta bör regeringen också tillsätta en tillfällig nationell arbetsgrupp med mål att arbeta tillsammans med myndigheter och kommuner för att åtgärda de glapp som finns i processen. En lagändring gällande det bosättningsbaserade regelverket är en långsiktig lösning, men samtidigt påvisar rapporten också behovet av en kortsiktig lösning vilken utgår från lagen om underrättelseskyldighet där det ekonomiska stödet eller bidraget tillfälligt dras in så fort en misstanke är upprättad/rapporterad tills ärendet är färdigutrett och beslut taget. Ytterligare lösningar är också att bidrag ska kvitteras genom besök på myndighet innan utbetalning, i synnerhet i de fall då tveksamhet råder. En förutsättning för detta är också ett närmare samarbete och enklare tillgång till varandras uppgifter mellan myndigheter som Försäkringskassan, Skatteverket och Migrationsverket. Vi vill uppdraga åt regeringen att i enlighet med ovanstående motivering ta fram konkreta förslag på skärpta rutiner för att stoppa felaktiga utbetalningar till andra länder.

Linda Lindberg (SD)

Julia Kronlid (SD)

Jennie Åfeldt (SD)

Jonas Andersson i Skellefteå (SD)